

ЗІГМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою університету

Протокол № 10 від
«11» червня 2025 р.

ПАТОПСИХОЛОГІЯ

СИЛАБУС

Освітній рівень: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Спеціальність: С4 Психологія

Освітньо-професійна програма "Психологія"

Статус дисципліни: обов'язкова

Форма навчання: денна

<u>Форма навчання</u>	<u>Курс</u>	<u>Семестр</u>	<u>Лекції (год.)</u>	<u>Практичні (год.)</u>	<u>Самостійна робота студента (год.)</u>	<u>Разом (год.)</u>	<u>Екзамен (сем.)</u>
<u>Денна</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>20</u>	<u>14</u>	<u>56</u>	<u>90</u>	<u>4</u>

1. Загальна інформація про викладача (лектора, асистента).

Клименко Іван Сергійович

Доктор психологічних наук, завідувач, професор кафедри психології
ЗФУУ

Контактна інформація: e-mail: neffalimm@gmail.com

2. Назва, код дисципліни і кількість кредитів

На вивчення навчальної дисципліни «Патопсихологія» відводиться **90** годин **3** кредити ЄКТС.

3. Час і місце проведення навчальної дисципліни

Вивчення здійснюється протягом 4 семестру на 2-ому курсі навчання.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Для успішного засвоєння дисципліни «Патопсихологія» студентам необхідно володіти знаннями з таких предметів:

Пререквізити:

- Загальна психологія — базова наука, що досліджує закономірності психічних процесів, станів і властивостей особистості.
- Анатомія центральної нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності — дисципліна, яка розкриває будову та функціонування мозку і нервової системи як біологічної основи психіки.
- Вікова психологія — наука про закономірності розвитку психіки та поведінки людини на різних етапах онтогенезу.

Постреквізити:

Після завершення дисципліни студенти зможуть застосовувати отримані знання у таких предметах та практиках:

- Клінічна психологія — досліджує психічні процеси та поведінку людини в умовах хвороби, забезпечуючи психологічну допомогу й реабілітацію.
- Основи психіатрії — вивчають принципи діагностики, класифікації та лікування психічних розладів.
- Основи нейропсихології — розкривають механізми взаємозв'язку між роботою мозку та психічними функціями, а також методи їх діагностики й корекції.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Програма з дисципліни «Патопсихологія» призначена для здобувачів освіти закладів вищої освіти України і є складовою частиною Стандарту вищої освіти України. Згідно навчального плану підготовки психологів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр», вивчення навчальної дисципліни здійснюється на 2 курсі (денна форма навчання), на вивчення якої відводиться 90 годин.

6. Призначення навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна орієнтована на забезпечення компетентності майбутніх психологів, шляхом глибокого оволодіння знаннями з питань генезу, розвитку та структури розладів психічних функцій, а також на формування умінь та навичок щодо діагностики розладів вищих психічних функцій та їх відновлення. Зміст програми відповідає нормативним вимогам підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр психології.

7. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Патопсихологія» є формування системних знань про закономірності та механізми порушення психічної діяльності та властивостей особистості при психічних розладах і захворюваннях.

Дисципліна спрямована на розвиток теоретичного розуміння етіології та патогенезу цих порушень з психологічної точки зору, а також на оволодіння методологією якісного патопсихологічного аналізу психічних функцій, що є фундаментом для ефективної клінічної психодіагностики та обґрунтування психологічної корекції.

8. Завдання вивчення дисципліни

Завдання спрямовані на формування високого рівня професійної компетентності у здобувачів освіти, які зможуть ефективно працювати у сфері охорони психічного здоров'я:

1. Опанувати фундаментальні знання про предмет, об'єкт, принципи та методи патопсихології, а також про її місце у системі психологічних та медичних наук.
2. Набути глибокого розуміння закономірностей порушення (розпаду, зміни) основних психічних процесів (відчуття, сприйняття, уваги, пам'яті, мислення) та емоційно-вольової сфери при різних формах психічних розладів.
3. Розвинути системне бачення етіології та патогенезу психічних розладів з акцентом на психологічні механізми їх виникнення та розвитку, що є критичним для розуміння структури дефекту.
4. Набути навичок проведення патопсихологічного експерименту та якісного аналізу його результатів для створення обґрунтованого патопсихологічного висновку.
5. Навчитися диференціювати порушення психічних процесів при різних нозологічних формах (наприклад, шизофренія, органічні ураження мозку, афективні розлади) та зіставляти їх із клінічними класифікаціями (МКХ-11).
6. Сформувати вміння використовувати патопсихологічні дані для визначення мішеней та обґрунтування стратегій психологічної корекції, реабілітації та психопрофілактики.
7. Засвоїти професійно-етичні стандарти роботи психолога у мультидисциплінарному клінічному середовищі, зокрема у взаємодії з лікарями та іншими фахівцями.

8.1. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Патопсихологія» здобувач вищої освіти повинен

Знати:

- Предмет, завдання та методологію патопсихології, її місце та зв'язок з клінічною психіатрією та нейропсихологією.
- Основні теоретичні концепції походження психічної патології та принципи патопсихологічного аналізу (принцип якісного аналізу, принцип системності).
- Класифікацію та основні прояви порушень окремих психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, сприйняття), емоційно-вольової сфери та свідомості.
- Характеристики та диференціальну діагностику основних патопсихологічних синдромів (астенічний, психоорганічний, шизофренічний, афективний тощо).
- Особливості змін особистості та її дезорганізації при різних нозологічних формах психічних розладів.
- Стандартизовані та нестандартизовані методики патопсихологічного дослідження та вимоги до їх застосування.
- Етичні та професійні норми діяльності патопсихолога.

Уміти:

- Проводити клінічне інтерв'ю для збору анамнестичних даних та встановлення контакту з пацієнтом.
- Планувати та проводити патопсихологічний експеримент відповідно до поставленої діагностичної задачі.
- Застосовувати та інтерпретувати результати методик для оцінки порушень мислення (наприклад, класифікація предметів, піктограми) та пам'яті (10 слів).
- Диференціювати природжений інтелектуальні порушення розвитку від набутого (деменція) та оцінювати ступінь зниження інтелекту.
- Виявляти та описувати якісні зміни в емоційно-вольовій та особистісній сферах за даними експерименту та спостереження.
- Формулювати патопсихологічний висновок, який включає синдромальний аналіз та рекомендації для клініциста/пацієнта.
- Проводити диференціальну діагностику патопсихологічних порушень при основних нозологіях (шизофренія, афективні розлади, органічні ураження).

9. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий Модуль 1. Теоретико-методологічні основи патопсихології

Цей модуль закладає фундаментальне розуміння Патопсихології як науки, її зв'язок з іншими дисциплінами та основні принципи дослідження порушень психічної діяльності.

Теми:

- Патопсихологія у системі наук. Предмет, об'єкт, завдання та принципи патопсихології. Її співвідношення із загальною психологією, клінічною психологією та психіатрією.

- Основні категорії патопсихології. Поняття психічного розладу, психічної норми та патології. Структура психічного дефекту, співвідношення первинних і вторинних порушень.
- Етіологія та патогенез. Сучасні теорії походження психічних розладів (біологічні, психологічні, соціальні). Роль патогенезу у розумінні механізмів порушення психічної діяльності.
- Методологія патопсихологічного дослідження. Принципи побудови патопсихологічного експерименту. Якісний (кваліфікаційний) аналіз даних як основний метод патопсихології та його відмінність від кількісної психодіагностики.
- Патопсихологічний висновок. Структура та вимоги до складання патопсихологічного висновку. Інтеграція висновків із міжнародними клінічними стандартами (зокрема, МКХ-11).

Змістовий Модуль 2. Патопсихологія окремих психічних функцій, психічних станів та особистості

Цей модуль присвячений детальному аналізу порушень різних сфер психічної діяльності та особистості, що є основою для клінічної діагностики.

Теми:

- Патопсихологія пізнавальної сфери:
 - Порушення відчуття та сприйняття (ілюзії, галюцинації, агнозії).
 - Порушення уваги (виснаження, нестійкість, патологічна відволікання).
 - Порушення пам'яті (амнезії, конфабуляції, персеверації) та їхні механізми.
 - Патологія мислення. Порушення операційної, динамічної та мотиваційної сторін мислення (наприклад, зниження рівня узагальнення, резонерство, розірваність).
- Патопсихологія емоційно-вольової сфери. Порушення емоцій (дистимія, ейфорія, апатія, амбівалентність) та їхня роль у структурі психічного розладу. Порушення вольової регуляції (абулія, гіпербулія).
- Патопсихологія свідомості та саморегуляції. Змінені стани свідомості, порушення критичності та самооцінки.
- Патопсихологія особистості. Порушення особистісної сфери при ендогенних (наприклад, шизофренія) та екзогенних (наприклад, органічні ураження) розладах. Розлади особистості, акцентуації характеру та їхня патопсихологічна діагностика.
- Патопсихологічні реєстр-синдроми.
- Особливості патопсихологічних порушень в різних нозологіях. Специфіка психічних порушень при афективних розладах, шизофренії, залежностях, невротичних та стрес-асоційованих розладах.

10. Структура залікового кредиту з дисципліни

Назви змістовних модулів, лекційних тем і тем практичних занять	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			Контр. Заходи.
л.		пр.	с.р.		
Змістовий Модуль 1. Теоретико-методологічні основи патопсихології					
Тема 1. Загальна проблематика патопсихології	5	2	0	3	Поточне опитування, реферати, тестування
Тема 2. Концептуальні підходи до аналізу психопатологічних явищ і феноменів	5	2	0	3	
Разом за змістовним модулем 1	10	4	0	6	
Змістовний модуль 2. Патопсихологія окремих психічних функцій, психічних станів та особистості					
Тема 3. Клінічне інтерв'ю (принципи побудови). Анамнестичні данні.	7	1	1	5	Поточне опитування реферати тестування
Тема 4. Експериментально-психологічні методи дослідження. Патопсихологічний експеримент.	8	2	1	5	
Тема 5. Патопсихологічна оцінка порушень когнітивних процесів (пам'ять, увага, сприйняття, мислення).	9	3	1	5	
Тема 6. Патопсихологічна оцінка інтелектуальних порушень.	8	2	1	5	
Тема 7. Патопсихологічна оцінка порушень емоційної та вольової сфери.	8	2	1	5	
Тема 8. Патопсихологічна оцінка порушень особистісно-психологічної сфери.	8	2	1	5	
Тема 9. Патопсихологічна оцінка порушень свідомості.	7	1	1	5	
Тема 10. Патопсихологічні синдромо-комплекси (регістр-синдроми).	7	1	1	5	
Тема 11. Патопсихологічний висновок.	8	1	2	5	
Тема 12. Особливості патопсихологічних порушень в різних нозологіях.	8	1	2	5	
Разом за змістовним модулем 2	78	16	12	50	
Екзамен	2		2		
Усього, годин	90	20	14	56	

11. Тематика самостійних занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Загальна проблематика патопсихології	3
2	Тема 2. Концептуальні підходи до аналізу психопатологічних явищ і феноменів	3
3	Тема 3. Клінічне інтерв'ю (принципи побудови). Анамнестичні данні.	5
4	Тема 4. Експериментально-психологічні методи дослідження. Патопсихологічний експеримент.	5

5	Тема 5. Патопсихологічна оцінка порушень когнітивних процесів (пам'ять, увага, сприйняття, мислення).	5
6	Тема 6. Патопсихологічна оцінка інтелектуальних порушень.	5
7	Тема 7. Патопсихологічна оцінка порушень емоційної та вольової сфери.	5
8	Тема 8. Патопсихологічна оцінка порушень особистісно-психологічної сфери.	5
9	Тема 9. Патопсихологічна оцінка порушень свідомості.	5
10	Тема 10. Патопсихологічні синдромо-комплекси (регістр-синдроми).	5
11	Тема 11. Патопсихологічний висновок.	5
12	Тема 12. Особливості патопсихологічних порушень в різних нозологіях.	5
Всього		56

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Батаршев, А. В. (2018). *Патопсихологія: теорія і практика*. Академвидав.
2. Войцех, В. Б. (2020). *Патопсихологія: підручник*. Нова Книга.
3. Волков, В. В. (2019). *Клінічна психологія: навчальний посібник*. Центр учбової літератури.
4. Заїка, В. О. (2019). *Патопсихологія: навчальний посібник*. ВД "Гельветика".
5. Зейгарник, Б. В. (2007). *Патопсихологія* (3-є вид.). А.С.К. (Класичний перекладений підручник).
6. Калашник, Г. М., та Зайцева, Н. Б. (2018). *Клінічна психологія: посібник для практичних занять*. Кондор.
7. Коцюбинська, С. С. (2017). *Клінічна психологія та патопсихологія: навчальний посібник*. Університет "Україна".
8. Ліндерс, А. В. (2020). *Нейропсихологія: навчальний посібник*. Київський університет. (Корисно для розуміння органічних порушень).
9. Макаренко, О. А. (2016). *Патопсихологія. Основи діагностики та корекції: навчальний посібник*. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.
10. Надута, К. О., та Сомова, О. Л. (2017). *Основи клінічної психології: навчальний посібник*. КНТ.
11. Росоха, А. П. (2018). *Патопсихологія. Курс лекцій*. ЛНМУ імені Данила Галицького.
12. Слабкий, Г. О., та ін. (Ред.). (2020). *Психічне здоров'я та психологічна допомога: навчальний посібник*. Український інститут громадського здоров'я.
13. Соколова, О. В. (2019). *Клінічна психологія*. ВД "Києво-Могилянська академія".
14. Таволжанська, О. С. (2017). *Патопсихологічна діагностика: посібник*. НМЦ "ТНП".
15. Чуприков, А. П., та Чабан, О. С. (2015). *Психіатрія і медична психологія*. Нова Книга. (Містить розділи, важливі для розуміння клінічної основи патопсихології).

Додаткові:

1. American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
2. Barlow, D. H., & Durand, V. M. (2021). *Abnormal psychology: An integrative approach* (9th ed.). Cengage Learning.
3. Beck, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F., & Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. Guilford Press.
4. Butcher, J. N., Mineka, S., & Hooley, J. M. (2020). *Abnormal psychology* (18th ed.). Pearson.
5. Carr, A. (Ed.). (2018). *The handbook of child and adolescent clinical psychology: A global perspective* (3rd ed.). Routledge.
6. Davison, G. C., Neale, J. M., & Kring, A. M. (2016). *Abnormal psychology* (13th ed.). Wiley.
7. Gabbard, G. O. (2021). *Psychodynamic psychiatry in clinical practice* (6th ed.). American Psychiatric Publishing.
8. Lezak, M. D., Howieson, D. B., Bigler, E. D., & Tranel, D. (2012). *Neuropsychological assessment* (5th ed.). Oxford University Press.
9. Sperry, L., & Carlson, J. (2018). *Psychopathology and psychotherapy: DSM-5 diagnosis, case conceptualization, and treatment* (2nd ed.). Routledge.
10. World Health Organization. (2022). *International classification of diseases 11th revision: The global standard for health information*.

Інформаційні ресурси:

1. <https://repo.usfu.edu.ua/home> – Електронні ресурси ЗФУУ
2. <https://npa-ua.org/>
3. <https://upa.org.ua/>
4. <https://www.efpa.eu/>
5. <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo>
6. <https://iaapsy.org/>
7. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
8. <https://www.apa.org/>
9. <https://www.who.int/>
10. <https://www.isbd.org>
11. <https://www.fda.gov>
12. <https://neuronews.com.ua/ua#gsc.tab=0>
13. <https://aapp.org>
14. <https://psychiatryonline.org>
15. <https://ukraine-psychotherapy.org/>
16. <https://www.ilae.org>

13. Контроль і оцінка результатів навчання

13.1. Види контролю (поточний, підсумковий), проміжна атестація

Методи контролю: поточний, підсумковий.

При оцінюванні знань здобувача освіти приділяється перевага стандартизованим методам контролю: тестування (комп'ютерне), письмові роботи, контроль практичних навичок.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми. Він містить: опитування, співбесіду, відповіді на питання, комп'ютерне тестування, виступ з доповіддю, захист рефератів.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці вивчення дисципліни у вигляді диференційованого заліку.

13.2. Форми контролю

Оцінка за розділ визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, що присвоюється здобувачу освіти при засвоєнні кожного розділу (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів (60%), за результатами підсумкового контролю – 40 балів (40%).

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей з кожної теми та під час індивідуальної роботи викладача зі здобувачами освіти. При оцінюванні навчальної діяльності здобувача освіти необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

ОЦІНКУ “**ВІДМІННО**” отримує здобувач освіти, який твердо знає програмовий матеріал, глибоко його засвоїв, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає, у відповіді якого тісно пов'язується теорія з практикою. При цьому здобувач освіти не вагається з відповіддю при видозміні завдання, вільно справляється з задачами та питаннями другого та третього рівня оцінки знань, виявляє знайомство з монографічною літературою, вірно обґрунтовує прийняте рішення, володіє елементами лікарської техніки, різносторонніми навиками та прийомами виконання практичних робіт. Практичні навички виконує без помилок, вміє в професійній діяльності ефективно використовувати набуті знання.

ОЦІНКУ “**ДОБРЕ**” отримує здобувач освіти, який знає програмовий матеріал грамотно і змістовно його викладає, який не допускає значних неточностей у відповіді на запитання, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні практичних запитань і задач, володіє необхідними навиками і технікою їх виконання.

ОЦІНКУ “**ЗАДОВІЛЬНО**” отримує здобувач освіти, який знає основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладанні програмового матеріалу і відчуває труднощі при виконанні практичних навиків або виконує їх з істотними помилками, з помилками вирішує ситуаційні задачі третього рівня контролю знань.

ОЦІНКУ “**НЕЗАДОВІЛЬНО**” отримує здобувач освіти, який не знає значної частини програмового матеріалу, допускає значні помилки у його викладанні, невпевнено, з великими труднощами виконує практичні навики.

Бали за поточну успішність прив’язуються до середньої арифметичної оцінки за традиційною чотирибальною системою незалежно від кількості занять. Конвертація проводиться перед підсумковим контролем.

Підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем на останньому контрольному занятті. До підсумкового контролю допускають здобувачів освіти, які виконали всі види робіт, що передбачені навчальною програмою, та при вивченні розділу набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Конкретні форми підсумкового контролю визначаються у робочій навчальній програмі

Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо здобувач освіти набрав не менше 20 балів.

Оцінювання дисципліни:

Оцінка з дисципліни виставляється лише здобувачам освіти, яким зараховані усі розділи з дисципліни. Оцінка з дисципліни виставляється як середня з оцінок за розділи, на які структурована навчальна дисципліна. Оцінка з дисципліни Fx, F ("2") виставляється здобувачам освіти, яким не зараховано хоча б один розділ з дисципліни після завершення її вивчення. Оцінка Fx ("2") виставляється здобувачам освіти, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали підсумковий контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового контролю не більше двох разів за графіком, затвердженим деканатом.

Здобувачі освіти які одержали оцінку F по завершенні вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного розділу або не набрали за поточну навчальну діяльність з розділу мінімальну кількість балів), мають **пройти повторне навчання з відповідного розділу**. Рішення приймається керівництвом ЗВО відповідно до нормативних документів, затвердженим в установленому порядку.

14. Політика навчальної дисципліни

Здобувач освіти зобов’язаний дотримуватися обов’язків, передбачених статтею 63 Закону України «Про вищу освіту», а також:

- своєчасно та в повному обсязі відвідувати заняття, передбачені навчальним планом та графіком навчального процесу;
- своєчасно та належним чином виконувати всі види завдань, передбаченими навчальними планами та програмами;

- у встановленому державними стандартами обов'язі володіти теоретичними знаннями, практичними навичками, сучасними методами досліджень, проходити контрольні заходи, передбачені навчальними планами та програмами;
- своєчасно складати (перескладати) залік, виконувати контрольні роботи, відпрацьовувати заняття в терміни та за графіком, встановленими кафедрою психології;
- своєчасно інформувати викладача щодо неможливості з поважних причин відвідувати заняття;
- постійно прагнути до підвищення загальної культури, морального вдосконалення, проявляти належну повагу до керівних, науково-педагогічних, навчально-допоміжних працівників;
- дбайливо ставитись до майна, яке йому надано в користування, дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку;
- виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями.
- у повному обов'язі відшкодувати збитки, нанесені невиконанням чи неналежним виконанням умов з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки.

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися положень етичного кодексу ЗФУУ.

Здобувач освіти має права, передбачені статтею 62 Закону України «Про вищу освіту».

Усі форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів зазначенні в положенні університету про оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.